

KERENSZKIJTÓL LENINIG.

NEMCSAK a dráma «sűrített és megkomponált élet», hanem gyakran maga — az élet is. A végzet — nevezzük így — drámai-színpadi ötletei könnyen zavarba ejthetnék a historikust, főképp, ha teleológikus bölcselkedésre hajlik. Az a tény, hogy az orosz forradalom két véglete: a menseviki Kerenszkij és a bolseviki Uljanov-Lenin egyazon városból indultak, valósággal felkínálja a gondolatot, hogy a két fiskális politikai tevékenysége mögött környezethatást keressünk. Ha igaz az, hogy első tíz-tizenöt évünk egész életünkre elhatározó jelentőségű s e rövid, de annál serényebb léleképítő korszakocska után már csak reprodukálhatjuk s meg nem újíthatjuk önmagunkat, akkor ez esetben jogosan tételezhetjük fel, hogy Szimbirszk, ez a szép, fehér volgamenti város, a forradalmi Oroszország főiskolája volt. Azt kell hinnünk, itt voltak legkiáltóbbak a társadalmi ellentétek, ez volt a birodalom sebé, itt zsúfolódtak égő tályoggá a békétlenek hadai, innen fakadt szét a vérmegezés e roppant test ereibe. Akadt író, aki a gyermek Vladimir Iljics Uljanov lelkifejlődését olyképp magyarázta, hogy elképzelte és megmutatta neki a legzüllöttebb csinovnyikot s a legfelháborítóbb rendőrfőnököt: mintha ez vagy a volgai hajóvontatók elcsépelet romantikája mélyebb hatást váltott volna ki ennek a mindenestre különös gyermeknek a lelkében. Lenin — amennyire szellemi pályafutását követhetjük — racionalistának látszik. Inkább észokok, mint érzelmi motívumok bontották ki benne a forradalmi szocializmus elméletét. Racionalista volt, de fanatikus is. S fanatizmusa engedte, hogy megalkudjon tényekkel és körülményekkel. Ki lát keresztül egy emberen? A leküzdhetetlen nehézség éppen az, hogy az ember szigorúan körülhatárolt s zártsága alig áttörhető. Minden lélek számtalan komponensből épül, egyikét-másikát ismerjük is: az egész lelket soha. A lélek olyan szubsztancia, amelynek nincsenek atómjai. A forradalomelőtti Robespierre még a halálbüntetés ellen agitált.

Ha a környezet rovására akarnók írni, Lenin és Kerenszkij, e két forradalmi és mégis ellentétes Akarat kitenyésztését, logikánkban hamar zavart okoz a lokális lelkiség harmadik formája: az oblomovizmus. Mert Szimbirszk városának van egy harmadik nevezetes szülöttje is, Goncsárov, ez a furcsa és magányos «litterátor», aki Oblomovjában minden oroszok legáltalánosabb típusát teremtette meg. Megdöbbenő és érthetetlen, hogyan kerülhetett ki éppen az oblomovok rest és álmos világából ez a két mindenre elszánt diktátórlélek. Vagy ez lett volna talán az orosz patópálok városának történelmi rendeltetése?

Aligha.

1917 nyarán, mikor a halálos párbaj már megkezdődött a két szimbirszki patrióta között, a városon igazán nem látszott, hogy valamit is érezne ebből a történelmi rendeltetésből. A város főútján, a Goncsárovsvzkája-utcán, esténként gondtalan tömeg hullámozott. Hölgyek, egyenruhás hivatalnokok, katonatisztek, diákok, nyugdíjas tábornokok. A boltok tele voltak áruval, a piacon

kapható volt minden: Oroszországnak fogalma se lehetett még, mit jelent ez a két szó: háborús nyomor. Tudták, hogy Kerenszkij a miniszterelnök, de nem törődtek vele. Szentpétervár nagyon messze volt, a háború folyt tovább s a kisember helyzete alapján mitsem változott. Azzal, hogy a miniszterelnök «öldijük», nem nagyon büszkélkedtek. Többnyire nem is tudták. Általában — úgy látszott — nem veszik túlságosan komolyan a február—márciusi forradalmat s a felszínre vetődött új embereket. Hadd tomboljanak, hadd veszekedjenek, gondolták Oblomovék, majd aztán megint minden jóra fordul.

Kerenszkij visszaemlékezéseiben (*Erinnerungen vom Sturz des Zarentums bis zu Lenins Staatsstreich. Dresden, 1928*) szemrehányást tesz az orosz jobboldalnak, hogy ebben a párbajában nem támogatták Lenin ellen. A konzervatívizmus veszedelmesebb ellenségét Kerenszkijben sejtették. Az volt a taktikájuk, hogy a két gladiátort kifulladásig a harcban: hadd vérezzenek el egymás fegyvereitől. Kozákosztályok addig «nyergeltek» — írja —, míg «szerencsésen» lekéstek a döntő összecsapásból. De ez még nem volt elég. Kornyilov, a paraszt-generális, a fehér oroszok titkos reménysége, váratlanul hátba támadta az új kormányt s így Kerenszkij két ütköző végzetes szorítása közé került. Ezt a csapást azonban még sikerült kivédenie. Az ideiglenes kormány ezredei győztek a tábornok maroknyi seregén. De Lenin, aki ezidőtájt Finnországba menekült volt, ezt írta pártja végrehajtóbizottságának: «Kornyilov tábornok mozgalma váratlanul lehetőségeket nyitott. Azonnal cselekednünk kell!»

Nincs semmi okunk rá, hogy Kerenszkijnek ebben a megállapításában kételkedjünk. A forradalmi kormányzat valóban nem volt túlságosan rokonszenves. S nem is lehetett. Máról-holnapra inflációt idézett fel és tökéletes bizonytalanságot. A cárizmus örökségei közül lerombolta azt, ami igazán érték volt, a fegyelmet, de gondosan dédelgette minden bajok közös forrását, a háborút. Ha Kerenszkij a forradalom győzelme után azonnal fegyverszünetet köt és béketárgyalásokba bocsátkozik, talán még megmentheti Oroszországot.

Kérdés, voltak-e Kerenszkijben olyan államférfiúi tulajdonságok, melyek alkalmassá tehetnék volna ennek a mammutbirodalomnak a kormányzására. A kérdés kérdés marad. A *Visszaemlékezések* c. könyv adós marad a válasszal. Egyébként is, minden memoárnak, minden életrajznak az az alapvető hibája, hogy hőst túlmeretezi. A könyv hőse azonban nem mindig azonos az idők hősével. Ebben az esetben sem. Legalább is Kerenszkij, aki roppant terjedősen és zavarosan írja meg a február—márciusi forradalom első napjainak történetét, hiába forgatja saját személye körül a világot, inkább marionettnek látszik, olyan hajánál fogva előcibált diktátornak, semmint cselekvő és kormányzó akaratnak. Nem volt, nem is lehetett gyakorlati tudása hallatlan feladatához. Lenin, ez a ravasz és amorális talentum, minden támadható pontját ismerte ellenfelének és honfitársának és ezeket a gyenge stratégiai pontokat állandóan és fáradhatatlanul támadta is. Ahhoz, hogy Kerenszkij eredményesen versenyezhetett volna Leninnel, túlságosan «gutgesinnt» volt, túlságosan «polgári», túlságosan «tisztességes»... Minden idők Gironde-jának az a sorsa, hogy felmorzsolódjék. Kerenszkij pedig girondista volt.

A leninizmus nem azért példátlan a világtörténelemben, mert egy rögzmeszerűen makacs elmélet megvalósítására száznyolcvanmillió ember testlelkét kötözte kiméretlenül a viviszekciós asztalra, hanem mert taktikai módszereiben kidobott magából minden olyan «ballasztot», amit az emberiség eddig etikumnak ismert el. Minden: a hazaárulástól az egyéni tisztesség arculcsapásáig, «polgári előítélet» a bolsevista szemében. Lenint egyszerűen nem

lehetett túlkiabálni. Lenintől legfeljebb egy szélsőjobboldali diktatúra menthette volna meg a világot. De Kerenszkij, a forradalmár, soha.

A halálos ütés, mely Kerenszkij uralmát kivégezte, nem Kornyilov támadása volt, hanem Lenin háborúellenes agitációja. Ha «Breszt-Litovszk» egy évvel hamarabb következik be, ma — minden valószínűség szerint — egészen más volna Európa arca, de Oroszországa is.

... Megindító, hogy milyen nyugodtan, mit sem sejtve készülődtek az emberek 1917 őszén a negyedik háborús télre. Szimbirszkben már befejezés előtt állt a hatalmas tölténygyár, a munkások egész hadserege rakta a betonfalakat. Krilasszov zászlós, a gyár egyik műszaki tisztviselője, ezen az őszön házasodott. Felesége a gyár orvosi rendelőjében dolgozott, mint asszisztens. Szegények voltak, de — gondolták — kettős fizetéssel majd csak átevíckélnek a nehéz időkön. Egy novemberi este éppen együtt ültünk és fecsegtünk, mikor hirtelen berontott Krilasszov barátja, egy másik praporscsik, kicsit hóbortos, de kedves lengyel fiú. Ő volt az első, aki Leninék győzelmét ujságolta. Mindenki elhallgatott, csak a lengyel mesélt. Eleven előadása egész közel hozta hozzánk az utcai harcokat, a páncélautók sivítását és a téli palota ostromát. Krilasszov eleinte türelmesen figyelt mindenre. De hogy mind sűrűbben csendült ki Lenin neve, végre is nem állhatta meg, hogy oda ne szóljon a barátjának :

— Ejnye, Szása, ha már annyit mesélsz, áruld el, légy szíves, ki és miféle szerzet az a Lenin! Mert ha jól értettem, te valamiféle jelentősebb szerepet tulajdonítasz ennek az embernek...

Szakáts László. Kaposvár.

TILALOMFA.

*Fiatl tölgyfa törzséből faragva
Az erdőszélen áll a tilalomfa.*

*Atig hogy ifjú társai közt felnőtt,
Kivágták és most őrizi az erdőt.*

*Szép, büszke sors: az őrhelyen megállni,
Élőfából tilalomfára válni.*

*Az erdővel bátran sorsot cserélni,
Lombot, gyümölcsöt sohasem remélni.*

*Vállalni, amit végzete kiosztott
S becsülettel megállani a posztot.*

*S ha márciusban mámoros szél támad,
Lombot, gyümölcsöt igérve a jáknak,*

*Nem lázadozni, nem panaszra kelni:
Bús, büszke sorsát szóttalan viselni.*

Kövér Erzsébet.